

**ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ – ΑΡΧΑΙΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2024-2025**

Επισημάνση: Για όλες τις τάξεις, βλ. στο τέλος των Οδηγιών την ενότητα «Παιδαγωγική αξιοποίηση διαδραστικών συστημάτων μάθησης»

**Α. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
& ΟΜΑΔΑΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
(Α΄ και Β΄ ΤΑΞΕΙΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ)**

**Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΩΣ ΜΑΘΗΜΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ**

1. Σκοποί και στόχοι

Τα αρχαία ελληνικά κείμενα αποτελούν το γλωσσικό αποτύπωμα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Πρόκειται για κείμενα που καταγράφουν μέσα από μια μεγάλη ειδολογική ποικιλία τις θεμελιώδεις αξίες και διδαχές ενός πολιτισμού ανθρωποκεντρικού. Η κριτική πρόσληψη του πολιτισμού αυτού είναι αίτημα των σύγχρονων κοινωνιών και πάντα επίκαιρη αναζήτηση στα γράμματα και τις τέχνες.

Η προσέλευση του ενδιαφέροντος των μαθητών και των μαθητριών για τα ΑΕ κείμενα, από τα οποία πολλά χαρακτηρίζονται για τη ρέουσα γλώσσα, το επίκαιρο και δελεαστικό νοηματικό περιεχόμενο, αποτελεί βασικό στόχο στο μάθημα της ΑΕΓΓ, ώστε στη συνέχεια οι μαθητές και οι μαθήτριες να προσεγγίσουν ιδέες, αξίες, πνευματικά επιτεύγματα, αντιφατικές όψεις, πάθη, αστοχίες, συνέχειες και ασυνέχειες, συνέπειες και ασυνέπειες του ΑΕ πολιτισμού, όπως αναπαρίστανται στα αρχαία κείμενα, τα οποία λειτούργησαν και λειτουργούν ως σημεία αναφοράς προβληματισμού και διαλόγου για τον σύγχρονο κόσμο.

Η γνώση του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού αποτελεί κύριο στόχο του μαθήματος, σύμφωνα με τον οποίο οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να αξιοποιήσουν τις ήδη κερτημένες γνώσεις για τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και μαζί με τις νέες που θα αποκτήσουν για το ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο και για τα γραμματειακά είδη της αρχαίας ελληνικής γλώσσας να επιχειρήσουν τις δικές τους προσωπικές αναγνώσεις στο πλαίσιο κριτικών/αναστοχαστικών αναγνωστικών πρακτικών.

Εν κατακλείδι, η διαλεκτική σχέση των μαθητών και των μαθητριών με τον αρχαίο κόσμο αποτελεί στόχο του μαθήματος, ώστε τα αρχαία κείμενα να τροφοδοτούν συνεχώς τη σκέψη τους και να τους βοηθούν να προσδιορίζουν τη στάση τους στη σύγχρονη πραγματικότητα. Έτσι, για παράδειγμα, ιδιαίτερη σημασία για τους μαθητές και τις μαθήτριες έχει το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών στη διαμόρφωση της πολιτικής τους ταυτότητας και της δημοκρατικής τους αγωγής, εφόσον έννοιες όπως «ελευθερία», «νόμος», «πόλη», «πολίτης», «δίκαιο», «αρετή», «καλοκαγαθία» κ.ά., προσεγγίζονται ως αξίες και κριτήρια αποτίμησης και σημεία αναφοράς της ανθρώπινης δράσης τότε και σήμερα.

2. Περιεχόμενα

Οι μαθητές και οι μαθήτριες προσέρχονται στη διδασκαλία των ΑΕ με εφόδιο την τριχρόνη διδασκαλία του μαθήματος στο Γυμνάσιο. Έχουν εξοικειωθεί τόσο με σημαντικές πτυχές του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού όσο και με την αρχαία ελληνική γλώσσα, μέσω συστηματικής μελέτης κειμένων από μετάφραση, που προέρχονται κυρίως από δύο γραμματειακά είδη, το

έπος και την τραγωδία, και δευτερευόντως από την ιστοριογραφία και τον φιλοσοφικό λόγο, ενώ έχουν προσεγγίσει τη μορφολογία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, μέσω ανάλυσης κειμένων από το πρωτότυπο.

Στο Λύκειο καλούνται να συγκροτήσουν σε συνεκτικό σύνολο τις επιμέρους γνώσεις τους, να τις εμπλουτίσουν και να εμβαθύνουν σε αυτές, μελετώντας κείμενα κυρίως από την ιστοριογραφία (Α΄ Λυκείου) και στη συνέχεια τον *Περικλέους Επιτάφιο* του Θουκυδίδη και την *Αντιγόνη* του Σοφοκλή, έργα με έντονη πολιτική και φιλοσοφική διάσταση (Β΄ Λυκείου).

3. Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Διαγραμματικά και συνοπτικά, με βάση τα ισχύοντα ΠΣ, με την ολοκλήρωση του ΠΣ των Αρχαίων Ελληνικών Γενικής Παιδείας οι μαθητές και οι μαθήτριες αναμένεται:

Ως προς την κατανόηση του περιεχομένου των κειμένων

- να εντοπίζουν πληροφορίες σχετικά με το επικοινωνιακό πλαίσιο του κειμένου (πομπός, δέκτης, περιστάσεις επικοινωνίας, σκοπός της επικοινωνιακής περίπτωσης, κ.λπ.) και το νοηματικό περιεχόμενό του (πρόσωπα, χώρος, χρόνος, κοινωνικό, πολιτισμικό πλαίσιο, στοιχεία ιστορικότητας, βασικές ιδέες, επιχειρήματα κ.λπ.),
- να αξιοποιούν τις πληροφορίες που δίνονται στις εισαγωγές των θεματικών ενοτήτων για την προσέγγιση του νοηματικού περιεχομένου των κειμένων,
- να εντοπίζουν τις μη οικείες λέξεις της αρχαίας ελληνικής, να αξιοποιούν στρατηγικές νοηματοδότησης των λέξεων (αξιοποίηση συμφραζομένων), να ασκούνται στην αναζήτηση όρων σε λεξικά, αξιοποιώντας ταυτόχρονα τη Γραμματική και το Συντακτικό.

Ως προς τη δομή και οργάνωση των κειμένων

- να αναγνωρίζουν τον τρόπο οργάνωσης των κειμένων (στοιχεία συνοχής, συνεκτικότητας των κειμένων, θέματα δομής),
- να αναγνωρίζουν τη συνεισφορά του λεξιλογίου και των μορφοσυντακτικών δομών στη νοηματοδότηση του κειμένου.

Ιδιαίτερα ως προς τη δομολειτουργική προσέγγιση των κειμένων

- να αναγνωρίζουν τους κύριους όρους της πρότασης:
 - α) το υποκείμενο στην προσωπική και την απρόσωπη σύνταξη
 - β) το αντικείμενο (πλάγιες πτώσεις, απαρέμφατο, δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις)
 - γ) το κατηγορούμενο (και γενική κατηγορηματική, επιρρηματικό κατηγορούμενο)
 - δ) την κατηγορηματική μετοχή
 - να αναγνωρίζουν ονοματικούς προσδιορισμούς: ομοιόπτωτους και ετερόπτωτους (πτώσεις και επιθετική μετοχή) χωρίς να διακρίνουν τα είδη τους
 - να αναγνωρίζουν τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς που δηλώνουν:
 - α) χρόνο (επιρρήματα, πλάγιες πτώσεις, εμπρόθετοι, χρονική μετοχή, χρονικές προτάσεις)
 - β) τόπο (επιρρήματα, πλάγιες πτώσεις, εμπρόθετοι)
 - γ) αιτία (πλάγιες πτώσεις, εμπρόθετοι, αιτιολογικές μετοχές, αιτιολογικές προτάσεις)
 - δ) σκοπό (πλάγιες πτώσεις, εμπρόθετοι, τελική μετοχή, τελική πρόταση)
 - ε) προϋπόθεση (υποθετικοί λόγοι)
 - στ) άλλες επιρρηματικές σχέσεις (ποσό, αναφορά, κ.λπ.)
 - ζ) παρατακτική-υποτακτική σύνδεση

- η) δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις (είδος και λειτουργία)
- θ) δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις (είδος και λειτουργία)

Ως προς τα γραμματικά φαινόμενα (Αναγνώριση και κλίση)

- α) Ουσιαστικά Α΄, Β΄ και Γ΄ κλίσης
- β) Επίθετα Β΄ και Γ΄ κλίσης
- γ) Ρήματα Α΄ συζυγίας, ενεργητικής και μέσης φωνής
- δ) Αντωνυμίες
- ε) Κλίση συνηρημένων ρημάτων σε -άω, -έω και -όω.

Ως προς την ερμηνεία

- να εξηγούν με ποιον τρόπο στα κείμενα οι γλωσσικές επιλογές (λεξιλόγιο, σύνταξη, σημεία στίξης, γραμματικές επιλογές) υπηρετούν την πρόθεση του κειμένου σε σχέση με την ιδεολογική θέση και τον κοινωνικό σκοπό που υπηρετούν,
- να ερμηνεύουν λέξεις, φράσεις, προτάσεις, περιόδους του κειμένου, αξιοποιώντας κειμενικά, επικοινωνιακά και ιστορικά συμφραζόμενα.

Ως προς τον κριτικό στοχασμό σε σχέση με το επικοινωνιακό πλαίσιο και την αποτελεσματικότητα των κειμένων:

- να αντιπαραβάλλουν και να συγκρίνουν πληροφορίες και στοιχεία μεταξύ κειμένων που αναφέρονται στο ίδιο θέμα ως προς την πρόθεση, τις ιδεολογικές θέσεις, το ύφος και την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητά τους,
- να συνδέουν μεταξύ τους τα μελετώμενα πάνω σε ένα θέμα κείμενα, κάνοντας διακειμενικές αναφορές σχετικά με τις γνώσεις που παρέχουν, τις στάσεις, τις αξίες που υποστηρίζουν,
- να συνδέουν γνώσεις, στάσεις, αξίες που υποστηρίζονται στα ΑΕ κείμενα με τη σύγχρονη πραγματικότητα, διακρίνοντας τη διαχρονική αξία των ΑΕ κειμένων.

Ως προς τους τρόπους αποτίμησης των αποτελεσμάτων κατανόησης των κειμένων

- να παρουσιάζουν τα αποτελέσματα των διαδικασιών κατανόησης με α) απαντήσεις σε ερωτήσεις κλειστού τύπου (π.χ. υπογράμμιση στοιχείων, συμπλήρωση κενών, διάκριση σωστού/λάθους) ή απαντήσεις σε ερωτήσεις ανοικτού τύπου, β) μετάφραση επιμέρους αποσπασμάτων από τα κείμενα που δίνονται και γ) δημιουργικές εργασίες.

Ως προς τον αναστοχασμό για τις ακολουθούμενες πρακτικές και στρατηγικές

- να συνειδητοποιούν μέσα από αναστοχαστικές διαδικασίες α) τι έμαθαν, τι θέλουν να μάθουν ή τι χρειάζεται να μάθουν, β) να επιλέγουν τις κατάλληλες στρατηγικές, ώστε να διευρύνουν τις αναγνωστικές τους δυνατότητες.

4. Διδακτική προσέγγιση – Μεθοδολογία

Η Μεθοδολογία του μαθήματος ορίζεται στο «Πρόγραμμα Σπουδών για τα μαθήματα Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, Νέα Ελληνική Γλώσσα και Νέα Ελληνική Λογοτεχνία της Α΄ τάξης Γενικού Λυκείου» (ΦΕΚ Β΄ 1562/27-06-2011). Η κειμενοκεντρική επικοινωνιακή προσέγγιση, «η διαλεκτική σχέση γραμματειακού έργου – κοινωνίας» προτείνεται σε όλα τα φιλολογικά μαθήματα και κατά συνέπεια και στο μάθημα της ΑΕΓΓ. Το αρχαιοελληνικό κείμενο, είτε μεταφρασμένο είτε πρωτότυπο, τοποθετείται εντός των ιστορικών και κοινωνικών συμφραζομένων κατά τον χρόνο συγγραφής και κατά τον χρόνο ανάγνωσής του από τους μαθητές και τις μαθήτριες. Με αυτόν τον τρόπο τα κείμενα ως προϊόντα του

αρχαίου ελληνικού πολιτισμού στον οποίο αναφέρονται, γίνονται σεβαστά, αλλά συγχρόνως ανοικτά σε γόνιμο διάλογο με το μαθητικό αναγνωστικό κοινό.

Στο πλαίσιο της διαλογικής προσέγγισης προτείνεται η διακειμενική προσέγγιση με τη χρήση παράλληλων κειμένων από μετάφραση. Στο πρόγραμμα σπουδών του Λυκείου δίνεται έμφαση στην αξιοποίηση της παράλληλης χρήσης πρωτότυπου κειμένου με τη μετάφρασή του, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στο ισχύον ΠΣ της Α΄ Λυκείου:

«Η ανάγνωση του πρωτότυπου κειμένου γίνεται εφικτή με τη βοήθεια των μεταφράσεων, ώστε μέσα από τη σύγκριση και την κριτική των μεταφραστικών επιλογών να αναδεικνύεται η σύνδεση μετάφρασης και ερμηνείας. Επίσης, οι διαφορετικές μεταφράσεις προσφέρονται για τη συγκριτική μελέτη του λεξιλογίου και των δομών της αρχαιοελληνικής και της νεοελληνικής γλώσσας, η οποία μπορεί να έχει πολλές διδακτικές εφαρμογές: αναζήτηση συντακτικών και λεξιλογικών αντιστοιχιών και διαφορών μεταξύ των δύο γλωσσών· σύγκριση μεταξύ των διαφορετικών τρόπων προσέγγισης και νεοελληνικής απόδοσης της αρχαιοελληνικής σκέψης κ.ο.κ.».

Για όσες ενότητες προβλέπεται να διδαχθούν από μετάφραση, η διδασκαλία γίνεται σε αντιπαραβολή με το αρχαίο πρωτότυπο κείμενο, προκειμένου οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντιλαμβάνονται στοιχεία (π.χ. υφολογικά) που δεν αναδεικνύονται στη μετάφραση. Για τις ενότητες που διδάσκονται από μετάφραση θα αξιοποιηθούν κατά τη διδασκαλία τα διδακτικά βιβλία *Αρχαίοι Έλληνες Ιστοριογράφοι (Ξενοφών, Θουκυδίδης)* των Κ. Διαλησμά, Α. Δρουκόπουλου, Ε. Κουτρομπέλη, Γ. Χρυσάφη και *Αρχαίοι Έλληνες Ιστοριογράφοι: Κείμενο με παράλληλες μεταφράσεις ή εναλλακτικά η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα*¹.

Επίσης, προτείνεται η δομολειτουργική προσέγγιση του πρωτότυπου κειμένου να κινείται στο πλαίσιο της κειμενοκεντρικής προσέγγισης αφενός, και στο πλαίσιο του «αναγνωριστικού» γραμματισμού αφετέρου. Οι λεξιλογικές και γραμματικο-συντακτικές επιλογές υπηρετούν λειτουργίες που σχετίζονται με τα πρόσωπα, τις πράξεις και τις περιστάσεις στις οποίες αναφέρονται. Πέρα από την παραδοσιακή περιγραφή της γλώσσας που συχνά εγκλωβίζει τους μαθητές και τις μαθήτριες στη λογική του σωστού και του λάθους, προτείνεται οι λέξεις και οι φράσεις να προσεγγίζονται μέσα στο πλαίσιό τους, χωρίς να αποκόπτονται από αυτό και από τη σημασία τους, και να στρέφεται το ενδιαφέρον της διδασκαλίας στο κείμενο και στη συζήτηση για τις γλωσσικές επιλογές του συγγραφέα. Για παράδειγμα, να καταδεικνύεται με ποιον τρόπο διαφορετικά κειμενικά είδη πραγματώνονται με διαφορετικές γλωσσικές επιλογές, πώς διαφοροποιείται ως προς τη γλώσσα ένα φιλοσοφικό κείμενο από ένα ιστορικό ή ένα ποιητικό κείμενο, για ποιον λόγο από τα ποιητικά κείμενα περάσαμε στα πεζά. Η συζήτηση για τη γλώσσα μέσα από την ενασχόληση με συγκεκριμένα κείμενα μπορεί να βοηθήσει, ώστε να σταθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες μόνοι/-ες τους απέναντι στην Αρχαία Ελληνική Γραμματεία προς την κατεύθυνση της γλωσσικής επίγνωσης και της αυτενέργειας.

Τα παραπάνω σημαίνουν ότι θα πρέπει να υιοθετηθούν πρακτικές διδασκαλίας και εξέτασης, οι οποίες περιγράφονται με τα παρακάτω ενδεικτικά ερωτήματα:

- Ποιες διαφορετικές μορφές/τύποι της ίδιας λέξης χρησιμοποιούνται και πώς διαφοροποιείται η λειτουργία της λέξης μέσα στο κείμενο;
- Ποια είναι η σημασία συγκεκριμένων λέξεων στο αρχαίο κείμενο;
- Ποια είναι η σημασία ίδιων λέξεων που χρησιμοποιούνται και στη Νεοελληνική;

¹(http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/anthology/contents.html).

- Με ποιες λέξεις αποδίδεται μια ενέργεια, τι μορφή έχουν οι λέξεις αυτές και τι σημασία αποκτούν;
- Ποιες συνώνυμες ή λέξεις με παρόμοια σημασία χρησιμοποιούνται μέσα στο κείμενο;
- Για ποιον λόγο επιλέγεται ο συγκεκριμένος χρόνος ενός ρήματος;
- Πώς θα άλλαζε το νόημα της φράσης, αν άλλαζε ο χρόνος του ρήματος;
- Πώς θα άλλαζε το νόημα, αν μπορούσε να αλλάξει η έγκλιση του ρήματος;
- Για ποιον λόγο επιλέγεται συγκεκριμένη έγκλιση, π.χ. προστακτική, σε μια φράση; Για ποιον λόγο επιλέγεται η χρήση απαρεμφάτου ή δευτερεύουσας πρότασης;
- Τι εξυπηρετεί η επιλογή του ενικού ή του πληθυντικού αριθμού;
- Ποιες αλλαγές θα είχαμε στη φράση, αν άλλαζε το υποκείμενο από ενικό σε πληθυντικό ή αντίστροφα;
- Σε ποια περίπτωση επιλέγεται η παθητική σύνταξη;
- Για ποιον λόγο αποδίδεται μια ιδιότητα σε ένα όνομα, μέσω κατηγορούμενου ή ονοματικού προσδιορισμού;
- Με ποιον τρόπο προστίθενται προσδιορισμοί σε ένα ρήμα;
- Πώς μπορεί να διαμορφωθεί μια φράση, αν αφαιρέσουμε τους προσδιορισμούς;
- Για ποιον λόγο επιλέγεται παρατακτική ή υποτακτική σύνδεση όρων;

Έχει σημασία, εφόσον επιδιώκεται η εξοικείωση των μαθητών και των μαθητριών με την ΑΕ γλώσσα, οι ερωτήσεις να αφορούν σημεία στα οποία διαφοροποιείται η Νεοελληνική από την αρχαία γλώσσα, σε επίπεδο λεξιλογίου, μορφολογίας και σύνταξης. Έτσι, πρακτικά αξιοποιείται η σύγχρονη γλωσσική πραγματικότητα, για να προσεγγίσουμε την Αρχαία Ελληνική στα σημεία που είναι πιο δύσκολα για τους μαθητές και τις μαθήτριες. Ακόμα, με αφετηρία τη Νεοελληνική μπορεί να ζητηθεί η σύγκριση μικρών φράσεων μιας νεοελληνικής μετάφρασης με το αρχαίο κείμενο ή σύγκριση δύο διαφορετικών νεοελληνικών μεταφράσεων. Μπορούμε να ρωτήσουμε σε ποιο σημείο του αρχαίου κειμένου αναφέρεται μια φράση ή μια λέξη, εστιάζοντας σε απαρέμφατα, μετοχές, δοτικές, υποθετικούς λόγους, λέξεις ίδιες μορφολογικά, αλλά με διαφορετική σημασία, κ.λπ.

Τέλος, επισημαίνεται η μεγάλη σημασία που πρέπει να αποδίδεται στη χρήση ψηφιακών λεξικών και ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων, η οποία πρέπει να είναι δημιουργική και ανακαλυπτική, ώστε να καλλιεργούνται ποικίλες δεξιότητες, καθώς και στη χρήση των εγχειριδίων της γραμματικής και του συντακτικού, ως βιβλίων αναφοράς, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντιλαμβάνονται πληρέστερα τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα και να αυτονομούνται στην προσέγγιση αρχαίων ελληνικών κειμένων από το πρωτότυπο.

5. Διαθεματικές εργασίες

Καλό είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες να εξοικειώνονται με την εκπόνηση διαθεματικών εργασιών, ατομικά ή κατά προτίμηση σε ομάδες. Στόχος της δραστηριότητας αυτής είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες να ασχοληθούν πιο συστηματικά με σημαντικά θέματα που τους/τις απασχόλησαν, κατά την ανάγνωση των κειμένων. Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής:

- Να μελετήσουν παράλληλα κείμενα, ώστε με συγκριτική ανάγνωση να ασκήσουν την κριτική τους σκέψη (με θέμα π.χ. τις συνέπειες του Πελοποννησιακού πολέμου και τη σύγκριση με τις εμφύλιες διαμάχες που εκδηλώθηκαν μεταξύ των Ελλήνων κατά τη νεότερη ελληνική ιστορία). Η επιλογή παράλληλων κειμένων επαφίεται στην

κρίση του διδάσκοντος/της διδάσκουσας, σύμφωνα με τις ανάγκες του μαθήματος και το επίπεδο των μαθητών και των μαθητριών του/της.

- Να συγκεντρώσουν στοιχεία από έντυπες ή ηλεκτρονικές πηγές, μουσεία κ.λπ. και να συνθέσουν μια παρουσίαση που θα συζητηθεί μέσα στην τάξη (με θέμα π.χ. τις στρατιωτικές τακτικές της αρχαιότητας ή την αθηναϊκή τριήρη και την εξέλιξη του πολεμικού πλοίου μέχρι σήμερα).
- Να αποδώσουν με θεατρικό ή κινηματογραφικό τρόπο γεγονότα (π.χ. τη δίκη του Θηραμένη).

Οι εκπαιδευτικοί, στο πλαίσιο του διδακτικού τους σχεδιασμού, προκειμένου να αξιοποιήσουν προτεινόμενες διαδικτυακές πηγές από το διδακτικό υλικό, χρειάζεται να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται λόγω του δυναμικού τους χαρακτήρα ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

II. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ (ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ) Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Για τη διδασκαλία του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στην Α΄ τάξη του Ημερήσιου και Εσπερινού Γενικού Λυκείου, αξιοποιούνται:

- Το εγχειρίδιο της Α΄ Λυκείου *Αρχαίοι Έλληνες Ιστοριογράφοι* (Ξενοφών, Θουκυδίδης) των Κ. Διαλησμά, Α. Δρουκόπουλου, Ε. Κουτρομπέλη, Γ. Χρυσάφη
- Το βιβλίο *Μαθητή Αρχαίοι Έλληνες Ιστοριογράφοι: Κείμενα με παράλληλες μεταφράσεις* (διαθέσιμο και: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/pdf/8547/2472/22-0005-02_Archaioi-Ellines-Istoriografoi_Keimeno-me-Paralliles-Metafraseis_A-Lykeiou_Vivlio-Mathiti/).

Ως βιβλία αναφοράς προτείνονται:

- Η *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής* (Γυμνασίου-Λυκείου) του Μ. Οικονόμου
- Το *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής (Α΄, Β΄, Γ΄ Λυκείου)* του Α.Β. Μουμτζάκη (διαθέσιμο και: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/pdf/8547/2486/22-0031-02_Syntaktiko-tis-Archaias-Ellinikis_A-B-G-Lykeiou/)
- Το *Συντακτικό Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας (Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου)* της Π. Μπίλλα, (έχει διανεμηθεί στο Γυμνάσιο Διαθέσιμο και: ebooks.edu.gr/ebooks/v/pdf/8547/758/21-0066-03_Syntaktiko-Archaias-Ellinikis-Glossas_A-B-G-Gymnasiou/)
- Το *Λεξικό αρχαίας ελληνικής γλώσσας (Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου)* των Χ. Συμεωνίδη, Γ. Ξενή, Α. Φλιάτουρα (έχει διανεμηθεί στο Γυμνάσιο). Διαθέσιμο και: [Λεξικό Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας \(Α, Β, Γ Γυμνασίου\) \(ebooks.edu.gr\)](http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/pdf/8547/758/21-0066-03_Syntaktiko-Archaias-Ellinikis-Glossas_A-B-G-Gymnasiou/)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ: Η διδασκαλία να ξεκινήσει από το κείμενο του Θουκυδίδη και να ακολουθήσει το κείμενο του Ξενοφώντα, για να υπάρχει ιστορική συνέχεια, ώστε να γίνονται κατανοητά τα γεγονότα από τους μαθητές και τις μαθήτριες.

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Η Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία διδάσκεται στην **Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου** πέντε (5) ώρες την εβδομάδα. Για τη διδασκαλία λαμβάνεται υπόψη η **εξεταστέα ύλη** όπως ορίζεται με την υπό στοιχεία 89004/Δ2/01.08.2024 (ΦΕΚ Β΄ 4545) Υπουργική Απόφαση.

Α΄ ΤΑΞΗ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Η Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία διδάσκεται στην **Α΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου** δύο (2) ώρες την εβδομάδα. Για τη διδασκαλία λαμβάνεται υπόψη η **εξεταστέα ύλη** όπως ορίζεται με την υπό στοιχεία 89004/Δ2/01.08.2024 (ΦΕΚ Β΄ 4545) Υπουργική Απόφαση.

III. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ (ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ) Β΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Στη Β΄ Λυκείου διδάσκεται το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, ως μάθημα Γενικής Παιδείας, επί δύο (2) ώρες την εβδομάδα.

Για τη διδασκαλία του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στη Β΄ τάξη του Ημερήσιου Γενικού Λυκείου, αξιοποιούνται:

- Δ. Δρακόπουλος, Κ. Ναστούλης, Χ. Ρώμας, *Σοφοκλέους Αντιγόνη*, ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
- Ν. Σκουτερόπουλος, *Θουκυδίδη Περικλέους Έπιτάφιος* (στο ίδιο βιβλίο με την *Αντιγόνη*) ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
- Η. Σπυρόπουλος, *Θουκυδίδη Περικλέους Έπιτάφιος* <http://e-library.iep.edu.gr/iep/collection/browse/item.html?code=01-18078&tab=01>
- Α.Β. Μουμτζάκης, *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής* (Α΄, Β΄, Γ΄ Λυκείου), ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
- Μ. Οικονόμου, *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής* (Γυμνασίου-Λυκείου), ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Και τα δύο έργα, αν και ανήκουν σε διαφορετικά γραμματειακά είδη, προσφέρονται στους μαθητές και τις μαθήτριες της Β΄ Λυκείου, λίγο πριν από την απόκτηση πολιτικών δικαιωμάτων, για μελέτη, κριτική και συγκριτική προσέγγιση με σκοπό την άντληση εμπειρίας και τη διαμόρφωση κριτηρίων για την αξιολόγηση της σύγχρονης κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας και τον καθορισμό προσωπικής στάσης.

Για τη διδασκαλία, λαμβάνεται υπόψη η **διδακτέα ύλη** ως ακολούθως:

Α. Θουκυδίδη Περικλέους Έπιτάφιος

Ο *Έπιτάφιος* του Περικλή διδάσκεται σε 15 διδακτικές ώρες στο διάστημα από την **αρχή του διδακτικού έτους έως 29/11**.

Η διδασκαλία του «Έπιταφίου» προτάσσεται για τους εξής λόγους: α) αποτελεί «συνέχεια» της διδασκαλίας του Θουκυδίδη από την Α΄ τάξη, β) ως ιστορικό και πολιτικό κείμενο που αναφέρεται στην άμεση δημοκρατία της αρχαίας Αθήνας του 5^{ου} αι. π.Χ. βοηθάει τους μαθητές και τις μαθήτριες να προσεγγίσουν το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο στο οποίο δημιουργήθηκε η *Αντιγόνη* του Σοφοκλή και γ) πραγματεύεται, μεταξύ άλλων, θέματα, όπως αυτό της δίκαιης ισορροπίας ανάμεσα στη νόμιμη εξουσία του κράτους και τα φυσικά δικαιώματα του ατόμου και, ως εκ τούτου, μπορεί να πλαισιώσει τον βασικό προβληματισμό

γύρω από τη σχέση γραπτού και άγραφου δικαίου που τίθεται στην *Αντιγόνη*.

Η διδασκαλία του *Περικλέους Έπιταφίου* περιλαμβάνει εισαγωγή και κεφάλαια από το πρωτότυπο και από μετάφραση, όπως στον παρακάτω πίνακα:

Εισαγωγή από το σχολικό βιβλίο

Η. Σπυρόπουλος, *Θουκυδίδη Περικλέους Έπιτάφιος*

<http://e-library.iep.edu.gr/iep/collection/browse/item.html?code=01-18078&tab=01>

Κεφ. Α', Θουκυδίδης Όλόρου Άλιμούσιος (απλή υπόμνηση, διότι έχει διδαχθεί στην Α' ΓΕ.Λ.)

Κεφ. Β', Ο επιτάφιος λόγος του 431 π.Χ. (επισήμανση των κύριων σημείων)

Κεφ. Γ', Περικλής ο Ξανθίππου (επισήμανση των κύριων σημείων)

Κεφ. Δ', Το πρόβλημα της πατρότητας του *Έπιταφίου* (επισήμανση των κύριων σημείων)

Πρωτότυπο κείμενο και μετάφραση από το σχολικό βιβλίο

Κεφ. 35-36 (από μετάφραση)

37-41 (από το πρωτότυπο και τη μετάφραση)

42-46 (από μετάφραση)

Γενική θεώρηση

Προεκτάσεις, συγκριτική εξέταση με άλλα κείμενα

Διδακτική προσέγγιση

Κατά τη διδασκαλία του *Έπιταφίου* αναμένεται: α) να αναδειχθούν χαρακτηριστικά του αθηναϊκού πολιτεύματος, της άμεσης δημοκρατίας, της εμβληματικής προσωπικότητας του Περικλή και του ύφους του Θουκυδίδη και β) να γίνουν όλα τα παραπάνω αντικείμενο κριτικής και βιωματικής προσέγγισης από τους μαθητές και τις μαθήτριες.

Για την επίτευξη των παραπάνω χρειάζεται η προσπέλαση του κειμένου σε λεξικογραμματικό επίπεδο μέσω της αξιοποίησης των μεταφρασμένων κειμένων. Ακριβώς για αυτόν τον λόγο προτείνεται η παράλληλη προσέγγιση των πρωτότυπων κειμένων και των αντίστοιχων μεταφράσεων. Οι μαθητές και οι μαθήτριες εκκινούν από την ανάγνωση του μεταφρασμένου κειμένου και στη συνέχεια οδηγούνται στο πρωτότυπο με εστίαση σε βασικές έννοιες και σημεία του κειμένου ή εκκινούν από το πρωτότυπο, παραφράζοντας το κείμενο, και στη συνέχεια οδηγούνται στο μεταφρασμένο κείμενο προς επίρρωση ή τροποποίηση της πρώτης μεταφραστικής τους προσπάθειας.

Μεγαλύτερο βάρος πρέπει να δοθεί στην προσέγγιση του περιεχομένου σε ενδοκειμενικό επίπεδο· στην κατανόηση βασικών εννοιών, όπως της ισότητας, της αξιοκρατίας, του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, της ενεργητικής συμμετοχής στα κοινά, της αισθητικής αγωγής, της φιλοσοφίας, της αίσθησης του μέτρου, της υστεροφημίας κ.ά., αλλά και στην κατανόηση του επικοινωνιακού πλαισίου του επιδεικτικού λόγου, στη δεδομένη ιστορική στιγμή (431 π.Χ.).

Επίσης, σημασία πρέπει να δοθεί στη διακειμενική προσέγγιση με την παράλληλη χρήση κειμένων: α) από το ίδιο το ιστορικό έργο του Θουκυδίδη, όπως, για παράδειγμα, τον διάλογο Αθηναίων - Μηλίων, για να μετριασθεί ο κίνδυνος της εξιδανίκευσης της αρχαίας Αθήνας, β) από άλλα κείμενα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας του 5^{ου} και 4^{ου} π.Χ. αιώνα (Πλάτων, *Μενέξενος*, 238 c-d, Αριστοτέλης, *Πολιτικά*, VI, 7, 1293) και γ) από έργα σύγχρονων

μελετητών και συγγραφέων.

B. Σοφοκλέους Άντιγόνη

Η Άντιγόνη του Σοφοκλή διδάσκεται από 2 Δεκεμβρίου (2/12) μέχρι το τέλος του διδακτικού έτους επί δύο (2) ώρες την εβδομάδα.

Περιεχόμενο

α. Από το πρωτότυπο με παράλληλη χρήση μετάφρασης διδάσκονται οι στίχοι:

1-99, 280-314, 441-507, 631-725, 1064-1090.

β. Μόνο από μετάφραση και αναλυτικά διδάσκονται οι στίχοι: 162-279, 315-331, 376-440, 508-581, 726-780, 781-800, 801-943.

γ. Μόνο από μετάφραση αλλά συνοπτικά διδάσκονται οι στίχοι: 100-161, 332-375, 582-630, 944-987, 988-1063, 1091-1114, 1115-1153, 1154-1353.

Διδακτική προσέγγιση

Κατά τη διδασκαλία της Άντιγόνης, και της Δραματικής Ποίησης γενικότερα, στο Λύκειο:

- Προβάλλεται η θεατρική και λογοτεχνική διάσταση του αρχαίου δράματος. Η κατεύθυνση αυτή εξυπηρετείται αφενός από την ανάδειξη των *κατά ποιόν* μερών σε όλο το φάσμα της διδασκαλίας, σε συνδυασμό με τα *κατά ποσόν* μέρη και αφετέρου από την παρακολούθηση θεατρικών ή κινηματογραφικών αποδόσεων της τραγωδίας.
- Διδάσκεται μία σύντομη και κατατοπιστική εισαγωγή στην αρχή, για να γίνει κατανοητό το πλαίσιο όπου θα ενταχθεί η ανάγνωση των κειμένων. Σημειώνεται ότι η εισαγωγή συνιστά υλικό αναφοράς καθ' όλη τη διάρκεια της διδασκαλίας του έργου.
- Αξιοποιείται το *Λεξικό Βασικών Θεατρικών Όρων* (περιλαμβάνεται στο σχολικό εγχειρίδιο) για την κατανόηση όρων της τραγωδίας.
- Συνδυάζονται οι παραδοσιακοί τρόποι διδασκαλίας με την ομαδοσυνεργατική, τη βιωματική και τη διερευνητική/ανακαλυπτική εργασία. Οι διδακτικές πρακτικές πρέπει να χαρακτηρίζονται από ποικιλία και ευρηματικότητα και να ευνοούν την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και έκφρασης. Ως ενδεικτικά παραδείγματα αναφέρονται η υιοθέτηση διαφορετικής οπτικής γωνίας, η υποστήριξη ή ανασκευή των απόψεων των τραγικών ηρώων (παιχνίδι ρόλων, αγώνας λόγων), η επαλήθευση μιας άποψης για το έργο του Σοφοκλή, η διαθεματική προσέγγιση, η θεατρική απόδοση του έργου από τους μαθητές και τις μαθήτριες κ.ά.
- Υιοθετούνται καινοτόμες διδακτικές πρακτικές με τη χρήση Τ.Π.Ε. ως μέσων κατάκτησης και μετάδοσης της γνώσης (συνδρομή μουσικής και εικόνας).
- Προτείνονται η κατασκευή εννοιολογικού χάρτη, το θεατρικό δρώμενο και η βιντεοσκόπησή του, η αξιοποίηση αγγειογραφιών, η εικονογράφηση του δράματος, η χρήση διαδραστικού πίνακα, η ηλεκτρονική συζήτηση, η σύνθεση μικροσεναρίων που υλοποιούνται με Τ.Π.Ε. κ.λπ.
- Αξιοποιούνται οι μεταφράσεις για την προσέγγιση του πρωτοτύπου με τον ίδιο τρόπο που προτείνεται και παραπάνω για τον *Έπιτάφιο*.

Επισημάνση: Η δομολειτουργική προσέγγιση του κειμένου ακολουθείται σε επιλεγμένα σημεία. Ομοίως τα σχήματα λόγου, μέσω των οποίων αναδεικνύονται οι υφολογικές

επιλογές του ποιητή επισημαίνονται σε επιλεγμένα σημεία και όχι σε όλη την έκταση της διδακτέας ύλης από το πρωτότυπο.

Πρόσθετες επισημάνσεις - οδηγίες για τη διδασκαλία του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας Β' Λυκείου

1. Για τη διδασκαλία του *Έπιταφίου* οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν ως κείμενο αναφοράς (πρωτότυπο και μετάφραση) το κείμενο που υπάρχει στο σχολικό βιβλίο σε μετάφραση του Ν. Σκουτερόπουλου.

2. Για τον *προγραμματισμό της διδασκαλίας του Έπιταφίου* σε 15 διδακτικές ώρες που προβλέπονται από το ΠΣ ενδεικτικά προτείνεται η εξής κατανομή:

- Εισαγωγή και κεφ. 35 και 36 από μετάφραση, μία (01) ώρα. Δεν προτείνεται η αυτοτελής διδασκαλία της Εισαγωγής αλλά η διδακτική αξιοποίησή της παράλληλα με την προσέγγιση των επιμέρους κεφαλαίων.
- Κεφ. 37-41 από το πρωτότυπο και μετάφραση, οκτώ (08) ώρες.
- Κεφ. 42-46 από μετάφραση, μία (01) ώρα.
- Γενική θεώρηση, δύο (02) ώρες.
- Προεκτάσεις, συγκριτική εξέταση με άλλα κείμενα, τρεις (03) ώρες.

Για τη διευκόλυνση των εκπαιδευτικών παρατίθεται μια ενδεικτική επιλογή από σενάρια διδασκαλιών για τον *Έπιτάφιο* και την *Αντιγόνη* από τον δικτυακό τόπο «Πρωτέας»:

Για τον *Έπιτάφιο*:

- Σ. Παπακωνσταντίνου, [Η σύγκριση κάνει τη διαφορά](#)
- Σ. Κουρουτσίδου, [Η σύγκριση κάνει τη διαφορά](#)
- Β. Μαντζώρου, [Δυνατή πόλη, δυνατοί πολίτες](#)
- Β. Γιαρίμπαπα, [Δυνατή πόλη, δυνατοί πολίτες](#)
- Λ. Πόλκας, [“Αυτόχθονες έφυμεν”: εν αρχή ην ο μύθος](#)
- Λ. Πόλκας, [Παράδοση και πρωτοτυπία στον Περικλέους Έπιτάφιο του Θουκυδίδη](#)
- Σ. Παπακωνσταντίνου, [Πίσω από τη βιτρίνα](#)
- Β. Μαντζώρου, [Πίσω από τη βιτρίνα](#)

Για την *Αντιγόνη*:

- Π. Καραμανώλης, [Άνθρωποι, στάσεις, παραστάσεις](#)
- Ό. Τσαντσάνογλου, [Πρώτη επαφή με την αρχαία τραγωδία: Πώς ο μαθητικός λόγος αποδίδει την τραγική ποίηση](#)
- Β. Συμεωνίδης, [Πρώτη επαφή με την αρχαία τραγωδία: Πώς ο μαθητικός λόγος αποδίδει την τραγική ποίηση](#)
- Λ. Πόλκας, [Η Αρχαία Αγορά της Αθήνας: Διερευνώντας τα τοπία της Αρχαίας Ελληνικής Ιστοριογραφίας](#)
- Κ. Τουλούμης, [Η Αρχαία Αγορά της Αθήνας: Διερευνώντας τα τοπία της Αρχαίας Ελληνικής Ιστοριογραφίας](#)
- Λ. Πόλκας, [Σύνταξη παρουσίασης βιντεογραφημένης θεατρικής παράστασης της Αντιγόνης του Σοφοκλή σε περιβάλλον wiki](#)
- Ό. Τσαντσάνογλου, [Τιμή και ατίμωση του νεκρού: διακειμενική προσέγγιση με αφορμή την Αντιγόνη του Σοφοκλή](#)

- Λ. Πόλκας, [Τιμή και ατίμωση του νεκρού: διακειμενική προσέγγιση με αφορμή την Αντιγόνη του Σοφοκλή](#)
- Μ. Πρεβεζάνου, [Αρχή αναρχίας εστί...](#)
- Π. Σεράνης, [«Η έννοια του χρέους και της προαίρεσης στον άνθρωπο ως άτομο και στον άνθρωπο ως πολίτη»: Ανακεφαλαιωτική ενότητα στην Αντιγόνη του Σοφοκλή](#)
- Σ. Παπακωνσταντίνου, [«Η έννοια του χρέους και της προαίρεσης στον άνθρωπο ως άτομο και στον άνθρωπο ως πολίτη»: Ανακεφαλαιωτική ενότητα στην Αντιγόνη του Σοφοκλή](#)
- Β. Μαντζώρου, [Κρέων, η απατηλή γοητεία της εξουσίας](#)
- Σ. Παπακωνσταντίνου, [Κρέων, η απατηλή γοητεία της εξουσίας](#)

IV. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ (ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ) Β΄ ΤΑΞΗ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Στη Β΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου διδάσκεται το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, ως μάθημα Γενικής Παιδείας, επί μία (1) ώρα την εβδομάδα.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Για τη διδασκαλία του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στη Β΄ τάξη του Εσπερινού Γενικού Λυκείου, αξιοποιούνται:

- Δ. Δρακόπουλος, Κ. Ναστούλης, Χ. Ρώμας, *Σοφοκλέους Αντιγόνη*, ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
- Α.Β. Μουμιτζάκης, *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής (Α΄, Β΄, Γ΄ Λυκείου)*, ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
- Μ. Οικονόμου, *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής (Γυμνασίου-Λυκείου)*, ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Συγκεκριμένα διδάσκεται:

Σοφοκλέους, Αντιγόνη

Περιεχόμενο

α. Από το πρωτότυπο με παράλληλη χρήση μετάφρασης διδάσκονται οι στίχοι:

1-99, 280-314, 441-507, 631-725, 1064-1090.

β. Μόνο από μετάφραση και αναλυτικά διδάσκονται οι στίχοι: 162-279, 315-331, 376-440, 508-581, 726-780, 781-800, 801-943.

γ. Μόνο από μετάφραση αλλά συνοπτικά διδάσκονται οι στίχοι: 100-161, 332-375, 582-630, 944-987, 988-1063, 1091-1114, 1115-1153, 1154-1353.

Διδακτική προσέγγιση

Κατά τη διδασκαλία της *Αντιγόνης*, και της Δραματικής Ποίησης γενικότερα, στο Λύκειο:

- Προβάλλεται η θεατρική και λογοτεχνική διάσταση του αρχαίου δράματος. Η κατεύθυνση αυτή εξυπηρετείται αφενός από την ανάδειξη των *κατά ποιόν* μερών σε όλο το φάσμα της διδασκαλίας, σε συνδυασμό με τα *κατά ποσόν* μέρη, αφετέρου από την παρακολούθηση θεατρικών ή κινηματογραφικών αποδόσεων της τραγωδίας.

- Διδάσκεται μία σύντομη και κατατοπιστική εισαγωγή στην αρχή, για να γίνει κατανοητό το πλαίσιο όπου θα ενταχθεί η ανάγνωση των κειμένων. Η εισαγωγή συνιστά υλικό αναφοράς καθ' όλη τη διάρκεια της διδασκαλίας του έργου.
- Αξιοποιείται το *Λεξικό Βασικών Θεατρικών Όρων* (περιλαμβάνεται στο σχολικό εγχειρίδιο) για την κατανόηση όρων της τραγωδίας.
- Συνδυάζονται οι παραδοσιακοί τρόποι διδασκαλίας με την ομαδοσυνεργατική, τη βιωματική και τη διερευνητική/ανακαλυπτική εργασία. Οι διδακτικές πρακτικές πρέπει να χαρακτηρίζονται από ποικιλία και ευρηματικότητα και να ευνοούν την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και έκφρασης. Ως ενδεικτικά παραδείγματα αναφέρονται η υιοθέτηση διαφορετικής οπτικής γωνίας, η υποστήριξη ή ανασκευή των απόψεων των τραγικών ηρώων (παιχνίδι ρόλων, αγώνας λόγων), η επαλήθευση μιας άποψης για το έργο του Σοφοκλή, η διαθεματική προσέγγιση, η θεατρική απόδοση του έργου από τους μαθητές και τις μαθήτριες κ.ά.
- Υιοθετούνται καινοτόμες διδακτικές πρακτικές με τη χρήση Τ.Π.Ε. ως μέσων κατάκτησης και μετάδοσης της γνώσης (συνδρομή μουσικής και εικόνας).
- Προτείνονται η κατασκευή εννοιολογικού χάρτη, το θεατρικό δρώμενο και η βιντεοσκόπησή του, η αξιοποίηση αγγειογραφιών, η εικονογράφηση του δράματος, η χρήση διαδραστικού πίνακα, η ηλεκτρονική συζήτηση, η σύνθεση μικροσεναρίων που υλοποιούνται με Τ.Π.Ε. κ.λπ.
- Αξιοποιούνται οι μεταφράσεις για την προσέγγιση του πρωτοτύπου.

Επισημάνση: Η δομολειτουργική προσέγγιση του κειμένου ακολουθείται σε επιλεγμένα σημεία. Ομοίως, τα σχήματα λόγου μέσω των οποίων αναδεικνύονται οι υφολογικές επιλογές του ποιητή επισημαίνονται σε επιλεγμένα σημεία και όχι σε όλη την έκταση της διδακτέας ύλης από το πρωτότυπο.

Για τη διευκόλυνση των εκπαιδευτικών παρατίθεται μια ενδεικτική επιλογή από σενάρια διδασκαλιών για την *Αντιγόνη* από τον δικτυακό τόπο «Πρωτεύας»:

- Π. Καραμανώλης, [Άνθρωποι, στάσεις, παραστάσεις](#)
- Ό. Τσαντσάνογλου, [Πρώτη επαφή με την αρχαία τραγωδία: Πώς ο μαθητικός λόγος αποδίδει την τραγική ποίηση](#)
- Β. Συμεωνίδης, [Πρώτη επαφή με την αρχαία τραγωδία: Πώς ο μαθητικός λόγος αποδίδει την τραγική ποίηση](#)
- Λ. Πόλκας, [Η Αρχαία Αγορά της Αθήνας: Διερευνώντας τα τοπία της Αρχαίας Ελληνικής Ιστοριογραφίας](#)
- Κ. Τουλούμης, [Η Αρχαία Αγορά της Αθήνας: Διερευνώντας τα τοπία της Αρχαίας Ελληνικής Ιστοριογραφίας](#)
- Λ. Πόλκας, [Σύνταξη παρουσίασης βιντεογραφημένης θεατρικής παράστασης της Αντιγόνης του Σοφοκλή σε περιβάλλον wiki](#)
- Ό. Τσαντσάνογλου, [Τιμή και ατίμωση του νεκρού: διακειμενική προσέγγιση με αφορμή την Αντιγόνη του Σοφοκλή](#)
- Λ. Πόλκας, [Τιμή και ατίμωση του νεκρού: διακειμενική προσέγγιση με αφορμή την Αντιγόνη του Σοφοκλή](#)
- Μ. Πρεβεζάνου, [Αρχή αναρχίας εστί...](#)

- Π. Σεράνης, [«Η έννοια του χρέους και της προαίρεσης στον άνθρωπο ως άτομο και στον άνθρωπο ως πολίτη»](#): Ανακεφαλαιωτική ενότητα στην Άντιγόνη του Σοφοκλή
- Σ. Παπακωνσταντίνου, [«Η έννοια του χρέους και της προαίρεσης στον άνθρωπο ως άτομο και στον άνθρωπο ως πολίτη»](#): Ανακεφαλαιωτική ενότητα στην Άντιγόνη του Σοφοκλή
- Β. Μαντζώρου, [Κρέων, η απατηλή γοητεία της εξουσίας](#)
- Σ. Παπακωνσταντίνου, [Κρέων, η απατηλή γοητεία της εξουσίας](#)

**V. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
(ΟΜΑΔΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ)
Β΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- Κ. Δάλκος, Χ. Δάλκος, Γ. Μανουσόπουλος κ.ά., *Ρητορικά Κείμενα Β΄ Λυκείου*, ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Ως βιβλία αναφοράς προτείνονται:

- Α.Β. Μουμτζάκης, *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής* (Α΄, Β΄, Γ΄ Λυκείου), ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
- Μ. Οικονόμου, *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής* (Γυμνασίου-Λυκείου), ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Για τη διδασκαλία λαμβάνεται υπόψη η **εξεταστέα ύλη** όπως ορίζεται σύμφωνα με την υπό στοιχεία 89004/Δ2/01.08.2024 (ΦΕΚ Β΄ 4545) Υπουργική Απόφαση.

Σημαντικές Επισημάνσεις

Για τα Ρητορικά Κείμενα

- Αξιοποίηση της Εισαγωγής ως υλικού αναφοράς - εργαλείου αναζήτησης πληροφοριών, στοιχείων και επισημάνσεων στο πλαίσιο της ερμηνευτικής προσέγγισης του κειμένου.
- Άσκηση στη μετάφραση του ρητορικού κειμένου στη Νέα Ελληνική χωρίς μηχανιστική απομνημόνευση, στην κατεύθυνση της κατάκτησης της Αρχαίας και Νέας Ελληνικής και της πληρέστερης ερμηνείας του κειμένου (και με εναλλακτικούς τρόπους, όπως είναι η σύγκριση διαφορετικών μεταφραστικών αποδόσεων, η εναλλαγή μετάφρασης συνεχούς κειμένου και επιλεγμένων τμημάτων του και η απόδοση του κειμένου στη Ν.Ε., με ομαδοσυνεργατικό τρόπο.
- Δομολειτουργική προσέγγιση του ρητορικού κειμένου, για την ανάδειξη των υφολογικών επιλογών του ρήτορα. Η ρητορική τέχνη είναι κατεξοχήν τέχνη του ύφους.
- Συγκριτική προσέγγιση ανάμεσα στην Α.Ε. γλώσσα και στη Ν.Ε. γλώσσα, γλωσσικοί παραλληλισμοί, ομοιότητες και διαφορές των δύο μορφών της γλώσσας με δημιουργικές ασκήσεις ετυμολογίας, μορφολογίας, παραγωγής ή σύνθεσης, αξιοποιώντας ένα ή περισσότερα έγκυρα λεξικά της Αρχαίας Ελληνικής (http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/lexicon/index.html).
- Διατύπωση επιχειρήματος και ανάπτυξη συλλογισμού, προκειμένου οι μαθητές και οι μαθήτριες να καταστούν οι ίδιοι/οι ίδιες ικανοί/-ές και πειστικοί/-ές ομιλητές/-τριες

σε οποιαδήποτε περίπτωση επικοινωνίας, παρακολουθώντας την εξέλιξη της συλλογιστικής πορείας που ακολουθεί ο ρήτορας (μεταγνωστικές δεξιότητες).

- Εξάσκηση των μαθητών και των μαθητριών στη ρητορική τέχνη: ασκήσεις επιχειρηματολογίας και αγώνας λόγων, με αφορμή τη διδασκαλία της τέχνης του επιχειρήματος (Λόγος Ὑπέρ Μαντιθέου).

Για το Αδίδακτο Κείμενο

- Δυνατότητα εμβάθυνσης στη γνώση την οποία οι μαθητές και οι μαθήτριες κατέκτησαν στην Α΄ Λυκείου. Εξοικείωση με διαδικασίες και εργαλεία αποκωδικοποίησης του αρχαίου ελληνικού λόγου που γνώρισαν στην προηγούμενη τάξη.
- Εφαρμογή της ανάλυσης κατά νοηματικές ενότητες (κατά κώλα ανάλυση) του κειμένου με αναγνώριση των γραμματικών και των συντακτικών φαινομένων. Η απόδοση της μετάφρασης και η διατύπωσή της σε ορθό και άρτιο εκφραστικά νεοελληνικό λόγο θα είναι το καταληκτικό στάδιο της ενασχόλησης των μαθητών και των μαθητριών με κάθε νοηματική ενότητα.
- Διεύρυνση λεξιλογίου, διδασκαλία νέων φαινομένων γραμματικής και συντακτικού, εμπέδωση μέσω ασκήσεων διαβαθμισμένης δυσκολίας.
- Κατανόηση των δομικών συστατικών στοιχείων του αρχαίου ελληνικού λόγου, διαπίστωση των διαφορών του σε σχέση με τον νεοελληνικό λόγο με παράλληλη διάκριση της διαφοράς ανάμεσα στο «κατανοώ το κείμενο» και «αποδίδω το κείμενο» στη νέα ελληνική γλώσσα.
- Επιλογή κειμένων διαβαθμισμένης δυσκολίας, δημιουργική αξιοποίηση των εγχειριδίων Γραμματικής, Συντακτικού αλλά και Λεξικού.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Για την ολοκληρωμένη προσπέλαση του αδίδακτου κειμένου και την ουσιαστική επεξεργασία του, σκόπιμο κρίνεται να προβλεφθεί στο πλαίσιο του ωρολογίου προγράμματος ένα **συνεχές δίωρο διδασκαλίας**.

Διαχείριση του περιεχομένου

Η μέθοδος διδασκαλίας επιβάλλεται κατά κύριο λόγο να αποσκοπεί στην κατανόηση και ερμηνεία του κειμένου, και επομένως, από την άποψη αυτή, είναι κατά βάση ερμηνευτική. Η γραμματική και συντακτική επεξεργασία δεν πρέπει να είναι σχολαστική και λεπτομερής, αλλά να εντάσσεται στην προσπάθεια κατανόησης του κειμένου. Η ενασχόληση με συντακτικά στοιχεία που είναι προφανή και γνωστά (π.χ. εμπρόθετοι, επιθετικοί προσδιορισμοί κ.λπ.) ή η σχολαστική παρουσίαση διαφόρων συντακτικών φαινομένων δεν υπηρετούν τη διδακτική διαδικασία, αλλά αποβαίνουν εις βάρος του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την πρόσληψη των νοημάτων. Οι γραμματικές και συντακτικές αναφορές αποσκοπούν μόνο στο να κατανοήσουν οι μαθητές και οι μαθήτριες τη λογική σύνδεση των στοιχείων μιας περιόδου και τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται το νόημα βάσει αυτών.

Παράλληλα, ο/η εκπαιδευτικός επιδιώκει, στο πλαίσιο της διαδικασίας της γλωσσικής εξομάλυνσης του κειμένου κατά την οποία αξιοποιεί και τα σχόλια του σχολικού βιβλίου, να αναπτύξουν οι μαθητές και οι μαθήτριες τη μεταφραστική τους ικανότητα. Η ανάπτυξη αυτής της ικανότητας συμβάλλει αφενός στην κατανόηση του κειμένου, αφετέρου στην

κατάκτηση των γλωσσικών δομών και αποτελεί μια σημαντική παιδευτική άσκηση και μορφωτική διαδικασία. Η μετάφραση πρέπει να υπακούει στις εκφραστικές απαιτήσεις του νεοελληνικού λόγου και να μην οδηγείται σε γλωσσικές στρεβλώσεις, αλλοιώνοντας την ιδέα και το νόημα του κειμένου.

Μέσω της άσκησης της μεταφραστικής ικανότητας, η διδασκαλία περνά στο επόμενο στάδιο που είναι η ερμηνεία του κειμένου, στην οποία οι μαθητές και οι μαθήτριες οδηγούνται επαγωγικά με κατάλληλες ερωτήσεις και μέσα από μια διαλογική διαδικασία. Η ερμηνευτική διαδικασία ξεκινά από μια συνολική θεώρηση της διδακτέας ενότητας, προχωρά στα θεματικά κέντρα και τη δομή της, διερευνά αναλυτικά το περιεχόμενο και τη μορφή και καταλήγει στη συνολική θεώρηση των βασικών στοιχείων της.

Κατά ευρύτερες ενότητες (προοίμιο, διήγηση, απόδειξη, επίλογος), είναι δυνατό να επιχειρείται διαθεματική προσέγγιση του κειμένου, να ανατίθενται ομαδικές ή ατομικές ερευνητικές εργασίες στο πλαίσιο δραστηριοτήτων τύπου project, να προωθείται η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, όπου αυτή ενδείκνυται και, κατά την κρίση του διδάσκοντος/της διδάσκουσας, να αξιοποιούνται καινοτόμες μαθησιακές δραστηριότητες και οι νέες τεχνολογίες, ώστε η διδασκαλία να γίνεται αποτελεσματικότερη.

Για τις ανάγκες του αδίδακτου κειμένου:

Ο/Η εκπαιδευτικός επιλέγει πεζά κείμενα της αττικής διαλέκτου (18-20 κείμενα κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους), με στόχο να καλύψει τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της τάξης του. Προς ανεύρεση υλικού αξιοποιεί και έγκυρους ηλεκτρονικούς κόμβους (π.χ. *Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα*).

Κάθε ενότητα, η οποία διανέμεται στους μαθητές και τις μαθήτριες σε φωτοτυπία, περιλαμβάνει:

Ένα σύντομο εισαγωγικό σημείωμα που εντάσσει το απόσπασμα στο ιστορικό και πολιτισμικό του πλαίσιο (το οποίο πρέπει να δίδεται και κατά την αξιολόγηση του μαθήματος). Ακολουθεί το αδίδακτο απόσπασμα από πεζό έργο της αττικής διαλέκτου, έκτασης περίπου 12-20 στίχων στερεότυπης έκδοσης, το οποίο πρέπει να έχει πληρότητα και συνοχή, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να μπορούν να κατανοούν το ιδιαίτερο ύφος και το κύριο νόημά του, και να ασκούνται στη μετάφρασή του σε σωστό νεοελληνικό λόγο. Είναι σημαντικό να προηγείται της επεξεργασίας ανάγνωση του κειμένου στην τάξη από τον/την εκπαιδευτικό, αλλά και τους μαθητές/τις μαθήτριες. Ακολουθούν τα απαραίτητα για την επεξεργασία του κειμένου σχόλια (λεξιλογικά, γραμματικά, συντακτικά).

Ο/Η εκπαιδευτικός επιλέγει τα κείμενα, με βάση ένα γραμματικό ή συντακτικό φαινόμενο προς διδασκαλία ή και εμπέδωση. Παράλληλα, παραπέμπει στα βιβλία αναφοράς (Γραμματική της Α.Ε., Συντακτικό της Α.Ε.) για περισσότερες λεπτομέρειες, αλλά και ανάπτυξη των ανάλογων δεξιοτήτων από μέρους των μαθητών και των μαθητριών.

Είναι καλό να γίνονται ποικίλες ασκήσεις (γραμματικές, συντακτικές, λεξιλογικές), με τις οποίες ελέγχεται όχι μόνο το φαινόμενο που διδάσκεται στη συγκεκριμένη ενότητα, αλλά και φαινόμενα προηγούμενων ενότητων για εμπέδωση και επανάληψη.

Παράλληλα με τη διδασκαλία των αδίδακτων κειμένων, γίνεται επανάληψη και εμπάθυνση στα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα που περιλαμβάνονται στην εξεταστέα ύλη του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στην Α' Λυκείου, με αξιοποίηση ανάλογων ασκήσεων, κατά την κρίση του διδάσκοντος/της διδάσκουσας και τις ανάγκες των μαθητών και των μαθητριών.

Σε κάθε περίπτωση, είναι σημαντικό οι μαθητές και οι μαθήτριες να ασκούνται στη συνειδητή και συστηματική απόδοση της μετάφρασης των κειμένων μέσα από συγκεκριμένες εκφραστικές επιλογές.

Β. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
(ΟΜΑΔΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ)
Γ΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Η διδασκαλία του μαθήματος στηρίζεται σε κείμενα και δραστηριότητες που αντλούνται από:

- α) εισαγωγικά κεφάλαια από το διδακτικό βιβλίο *Αρχαία Ελληνικά, Φιλοσοφικός Λόγος* και τον *Φάκελο Υλικού Αρχαία Ελληνικά*,
- β) κείμενα αναφοράς που βρίσκονται στα περιεχόμενα του διδακτικού βιβλίου *Αρχαία Ελληνικά, Φιλοσοφικός Λόγος* και του *Φακέλου Υλικού Αρχαία Ελληνικά*,
- γ) παράλληλα κείμενα που βρίσκονται στον *Φάκελο Υλικού Αρχαία Ελληνικά*,
- δ) κείμενα αυτενέργειας που βρίσκονται στον *Φάκελο Υλικού Αρχαία Ελληνικά*.

Για τη διδασκαλία του μαθήματος, ως βασικό εκπαιδευτικό υλικό προτείνεται ο *Φάκελος Υλικού Αρχαία Ελληνικά*. Το υλικό του βιβλίου κατανέμεται σε έξι θεματικές ενότητες, οι οποίες διαιρούνται σε 22 διδακτικές ενότητες. Κάθε διδακτική ενότητα περιέχει εισαγωγικά κείμενα, ερμηνευτικά σχόλια, ένα (1) κείμενο αναφοράς, ένα έως τρία (1-3) παράλληλα κείμενα, ένα έως δύο (1-2) κείμενα αυτενέργειας.

Η απόδοση του κειμένου αναφοράς σε νεοελληνικό λόγο από τους μαθητές και τις μαθήτριες εξακολουθεί να αποτελεί μέρος της διδακτικής πράξης, αλλά πλέον χρειάζεται να γίνεται με πιο ενεργητικό τρόπο με την αξιοποίηση των παράλληλων μεταφράσεων, ώστε και η κατανόηση του κειμένου αναφοράς να είναι πιο αποτελεσματική.

Στην περίπτωση που η ερώτηση κατανόησης του κειμένου αναφοράς είναι ανοιχτού τύπου, είναι σημαντικό οι μαθητές και οι μαθήτριες να απαντούν καταγράφοντας εκείνες και μόνο τις πληροφορίες που ζητούνται, αφού πρώτα έχουν αποκωδικοποιήσει το κείμενο, χωρίς να επεκτείνονται σε ερμηνευτικές ή άλλες αναφορές.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες για την ερμηνευτική προσέγγιση των κειμένων αναφοράς απαιτείται να λαμβάνουν υπόψη τους:

- α) τις εισαγωγές από το διδακτικό βιβλίο *Αρχαία Ελληνικά, Φιλοσοφικός Λόγος*, όπως ορίζονται στην εξεταστέα ύλη [Υ.Α. 82871/Δ2/19-07-2024 (ΦΕΚ Β΄ 4289)],
- β) τις εισαγωγές των θεματικών ενοτήτων από τον *Φάκελο Υλικού Αρχαία Ελληνικά*,
- γ) τα σχόλια που υπάρχουν για κάθε κείμενο αναφοράς στον *Φάκελο Υλικού* και στο διδακτικό βιβλίο.

Η ερμηνευτική ερώτηση που θέτουν οι διδάσκοντες/διδάσκουσες στις γραπτές δοκιμασίες πρέπει, κατά κύριο λόγο, να στοχεύει στη δημιουργική αξιοποίηση του περιεχομένου των κειμένων αναφοράς καθώς και του ερμηνευτικού περικειμενικού υλικού που εμπεριέχεται στα σχολικά βιβλία (βλ. παραπάνω). Στοιχεία για τη θετική βαθμολόγηση της ερμηνευτικής απάντησης συνιστούν: η πληρότητα με βάση τα παραπάνω, η σαφήνεια, η συνοχή και η τεκμηρίωση με βάση το κείμενο αναφοράς. Είναι σημαντικό οι μαθητές και οι μαθήτριες να μην παραθέτουν απλώς πληροφορίες, π.χ. τα σχόλια του βιβλίου, αλλά να ερμηνεύουν το δοθέν φιλοσοφικό κείμενο στο πλαίσιο του συγκεκριμένου ερωτήματος που τους έχει τεθεί. Από την άλλη, είναι αναγκαίο να αποφεύγουν εξεζητημένες επισημάνσεις, «επίδειξη

φιλοσοφικών ή εγκυκλοπαιδικών γνώσεων» και εν γένει αναφορές που απέχουν από την ουσία του ερωτήματος.

Τα παράλληλα κείμενα που υπάρχουν στο εκπαιδευτικό υλικό είναι ενδεικτικά και αξιοποιούνται για να ασκηθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες στη διακειμενική προσέγγιση. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αξιοποιούν και άλλα κείμενα από την αρχαία και νεότερη γραμματεία, ελληνική και παγκόσμια, που εκτιμούν ότι διευκολύνουν τους μαθητές και τις μαθήτριες στη συγκριτική προσέγγιση των θεμάτων. Τα παράλληλα κείμενα που περιέχονται στο εκπαιδευτικό υλικό δεν αποτελούν εξεταστέα ύλη.

Η ερμηνευτική ερώτηση που αφορά το παράλληλο κείμενο έχει ως στόχο τη σύγκριση του παράλληλου κειμένου με το κείμενο αναφοράς. Επομένως, χρειάζεται η διατύπωση του ερωτήματος να είναι σαφής, στοχευμένη σε συγκεκριμένα σημεία και των δυο κειμένων. Είναι σημαντικό με τη συγκεκριμένη ερώτηση ο μαθητής και η μαθήτρια να μην οδηγείται σε επανάληψη αναφορών που αξιοποιήθηκαν στην ερμηνευτική ερώτηση που αφορά το κείμενο αναφοράς, αλλά να εμβαθύνει στο συγκεκριμένο ζήτημα. Επιπλέον, είναι καλό να αποφεύγονται οι φιλοσοφικοί αναχρονισμοί και οι συγκρίσεις που υπερβαίνουν τις γνωστικές δυνατότητες των μαθητών και των μαθητριών.

Τα κείμενα αυτενέργειας που περιέχονται στον *Φάκελο Υλικού Αρχαία Ελληνικά* είναι ενδεικτικά και «συνομιλούν» με τα υπόλοιπα κείμενα της διδακτικής ενότητας. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει και άλλα κείμενα κατά τις ανάγκες των μαθητών και των μαθητριών. Τα κείμενα αυτενέργειας αξιοποιούνται περισσότερο για να ασκηθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες στην προσέγγιση της μορφοσυντακτικής και σημασιολογικής διάστασης των αρχαίων ελληνικών κειμένων. Τα κείμενα αυτενέργειας που περιέχονται στο εκπαιδευτικό υλικό δεν αποτελούν εξεταστέα ύλη. Ωστόσο, η τυπολογία των προτεινόμενων ασκήσεων αποτελεί σημαντική βοήθεια για τη δομολειτουργική προσέγγιση των κειμένων και την αξιολόγηση των μαθητών και των μαθητριών με τέτοιου είδους ερωτήσεις.

Στις γραπτές εξετάσεις δίνεται στους μαθητές και τις μαθήτριες και αδιάδακτο πεζό κείμενο αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων της αττικής διαλέκτου.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες, για να είναι σε θέση να προσεγγίζουν το νόημα των αρχαίων ελληνικών κειμένων, πρέπει να γνωρίζουν την ύλη Γραμματικής και Συντακτικού που περιλαμβάνεται: α) στα σχολικά βιβλία του Γυμνασίου *Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Α', Β', Γ' Γυμνασίου*, β) ολόκληρη την ύλη που περιλαμβάνεται στο σχολικό βιβλίο *Εγχειρίδιο Γλωσσικής Διδασκαλίας* (ενότητες 1-21).

Τα περικειμενικά στοιχεία (εισαγωγές του διδακτικού βιβλίου *Αρχαία Ελληνικά, Φιλοσοφικός Λόγος*, εισαγωγές θεματικών ενοτήτων από τον *Φάκελο Υλικού*, σύντομα εισαγωγικά σημειώματα που συνοδεύουν τα κείμενα αναφοράς, καθώς και τα ερμηνευτικά σχόλια που συνοδεύουν τα κείμενα αναφοράς και στα δύο διδακτικά βιβλία), στηρίζουν τους μαθητές και τις μαθήτριες στην ερμηνευτική προσέγγιση των κειμένων αναφοράς και στην επεξεργασία των παράλληλων κειμένων.

Οι εισαγωγές μπορούν να διδαχθούν σε συνδυασμό με τη διδασκαλία των θεματικών ενοτήτων είτε στην αρχή της διδασκαλίας κάθε θεματικής ενότητας είτε σε συνδυασμό με τη διδασκαλία των διδακτικών ενοτήτων κατά την κρίση του διδάσκοντος/της διδάσκουσας.

Υπενθυμίζεται ότι δεν χρειάζεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να οδηγούνται στη μηχανιστική απομνημόνευση των εισαγωγών και τη στείρα αναπαραγωγή εκφραστικών επιλογών των συγγραφέων του σχολικού βιβλίου «Φιλοσοφικός λόγος».

Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να δίνει επιπλέον «περικειμενικό» υλικό, στον βαθμό που κρίνει ότι είναι απαραίτητο για την υποστήριξη των μαθητών και των μαθητριών στην κατανόηση των κειμένων, αλλά χωρίς αυτό να ανατρέπει τις διδακτικές προτεραιότητες του μαθήματος, όπως αυτές αποτυπώνονται στο ΠΣ.

Σημαντική παράμετρος είναι η οργάνωση του χρόνου επεξεργασίας των ερωτήσεων από τους μαθητές και τις μαθήτριες. Αν και δεν προβλέπεται συγκεκριμένο όριο λέξεων για τις ερμηνευτικές ερωτήσεις, διδακτικά είναι χρήσιμο να ασκηθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες να επικεντρώνονται στα ουσιώδη. Προς αυτή την κατεύθυνση, θα βοηθούσε ένα ενδεικτικό όριο λέξεων (ανάλογα και με το ερώτημα που τίθεται).

Οι εισαγωγές και τα σχόλια που υπάρχουν στις μεταφράσεις, οι οποίες καταγράφονται στο τέλος του *Φακέλου Υλικού*, είναι βιβλιογραφικό υλικό για τον/την εκπαιδευτικό. Άλλωστε, για τις θεματικές ενότητες 2-5 υπάρχει:

α) Το βιβλίο εκπαιδευτικού, διαθέσιμο στον ιστότοπο των διαδραστικών σχολικών βιβλίων <http://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/4970>

β) Το υλικό που παραμένει ηλεκτρονικά διαθέσιμο στη σελίδα του Κ.Ε.Ε. http://www.kee.gr/html/themata_main.php

γ) Τα Ψηφιακά εκπαιδευτικά βοηθήματα, διαθέσιμα στη σελίδα http://www.study4exams.gr/anc_greek/index.php.

Ως υποστηρικτικό υλικό για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών Γ' Λυκείου οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αξιοποιούν τα εκπαιδευτικά σενάρια για τα Αρχαία Ελληνικά από τη διαδικτυακή πύλη του «Πρωτέα» <http://proteas.greek-language.gr/scenarios.html>

Για τη διευκόλυνσή τους μπορούν, επίσης, να χρησιμοποιούν:

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας: Ευρετήριο των ψηφιακών πόρων και εργαλείων του ΚΕΓ για τα γλωσσικά μαθήματα Γυμνασίου – Λυκείου <http://iep.edu.gr/el/component/k2/291-evretirion-psifiakon-poron-kai-ergaleion-tou-kentrou-ellinikis-glossas-gia-ta-glossika-mathimata-gymnasiou-lykeiou-sxol-etos-2017-2018>

Οι εκπαιδευτικοί, στο πλαίσιο του διδακτικού τους σχεδιασμού, προκειμένου να αξιοποιήσουν προτεινόμενες διαδικτυακές πηγές από το διδακτικό υλικό, χρειάζεται να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται λόγω του δυναμικού τους χαρακτήρα ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Παιδαγωγική αξιοποίηση διαδραστικών συστημάτων μάθησης

Ο/Η εκπαιδευτικός έχει στη διάθεσή του/της διαδραστικά συστήματα μάθησης, τα οποία λειτουργούν ως υποστηρικτικά εργαλεία της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ο διαδραστικός πίνακας συνιστά ένα τεχνολογικό μέσο που έχει τη λειτουργικότητα του συμβατικού πίνακα και τις δυνατότητες ενός υπολογιστή. Επιπλέον, η επιφάνεια εργασίας είναι αλληλεπιδραστική. Επομένως, ο διαδραστικός πίνακας μπορεί να αξιοποιηθεί ως εποπτικό μέσο αλλά και ως μέσο ενίσχυσης της μαθητοκεντρικής διδασκαλίας. Στην περίπτωση που αξιοποιείται αποκλειστικά ως εποπτικό μέσο το αποτέλεσμα είναι η ενίσχυση των δασκαλοκεντρικών μεθόδων διδασκαλίας με τους/τις μαθητές/-τριες να έχουν τον ρόλο του παθητικού δέκτη της γνώσης. Ωστόσο, το ζητούμενο είναι ο μετασχηματισμός της

εκπαιδευτικής διαδικασίας προς την κατεύθυνση της ενεργού συμμετοχής των μαθητών/-τριών σε αυτή. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού προϋπόθεση είναι η αξιοποίηση της διαδραστικότητας, του κύριου γνωρίσματος του τεχνολογικού αυτού μέσου που το διαφοροποιεί από άλλα. Βασικές δυνατότητες του διαδραστικού πίνακα είναι οι εξής:

α) Δημιουργία και διαχείριση απεριόριστου αριθμού σελίδων: ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να δημιουργεί περιεχόμενο σε πολλές σελίδες παράλληλα ή και να μεταφέρει περιεχόμενο από τη μια σελίδα στην άλλη. Καθώς εύκολα μπορεί να μετακινηθεί σε οποιαδήποτε σελίδα επιθυμεί ή και να αλλάξει τη σειρά τους, η μαθησιακή διαδικασία καθίσταται μη γραμμική. Επιπλέον, υπάρχει η δυνατότητα αποθήκευσης του περιεχομένου των σελίδων ή και καταγραφής του μαθήματος σε μορφή βίντεο, γεγονός που επιτρέπει τον διαμοιρασμό και την επαναχρησιμοποίησή του.

β) Δημιουργία/Εισαγωγή και διαχείριση αντικειμένων: υπάρχει η δυνατότητα δημιουργίας ή εισαγωγής αντικειμένων στις σελίδες ενός μαθήματος. Ο χρήστης μπορεί εύκολα να τα μετακινήσει ή να επιλέξει αλλαγή μεγέθους, περιστροφή, αντιγραφή και επικόλληση, διαγραφή, δημιουργία υπερσυνδέσμου κ.ά.

γ) Τοποθέτηση αντικειμένων σε επίπεδα - Σκίαση οθόνης: πρόκειται για λειτουργίες που επιτρέπουν την τμηματική παρουσίαση πληροφοριών, την προοδευτική εμφάνιση πολύπλοκου περιεχομένου και την εστίαση της προσοχής των μαθητών/-τριών.

δ) Χρήση ποικίλων εργαλείων: ο χρήστης έχει στη διάθεσή του σχεδιαστικά εργαλεία καθώς και εργαλεία γραφής και επισήμανσης (ποικιλία γραμμών διαφορετικού πάχους, χρώματος), ενώ υπάρχει η δυνατότητα επισήμανσης και σχολιασμού του προβαλλόμενου περιεχομένου επί της οθόνης. Σημαντική λειτουργία του διαδραστικού πίνακα είναι η αναγνώριση ελεύθερης γραφής ή ελεύθερου σχεδίου και η δυνατότητα μετατροπής σε κείμενο ή σχήμα αντίστοιχα. Επιπλέον, ο χρήστης μπορεί εύκολα να μεταφέρει ό,τι προβάλλεται επί του πίνακα (περιεχόμενο ιστοσελίδων, αρχείων pdf κ.ά.) στις σελίδες του μαθήματός του με τα εργαλεία καταγραφής οθόνης.

ε) Αξιοποίηση πολυμεσικού περιεχομένου (ήχος, βίντεο, κινούμενη εικόνα).

Η παιδαγωγική αξιοποίηση των παραπάνω λειτουργιών του διαδραστικού πίνακα κατά την εκπαιδευτική διαδικασία υποστηρίζει το έργο των εκπαιδευτικών προς την κατεύθυνση επίτευξης των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων. Για τον λόγο αυτό, οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνονται να αξιοποιούν τις δυνατότητες που παρέχουν τα διαδραστικά συστήματα μάθησης.

Ειδικότερα, κατά τη διδασκαλία αρχαίων ελληνικών κειμένων

Συστήνεται η χρήση εργαλείων γραφής και επισήμανσης, προκειμένου να δίνεται έμφαση σε συγκεκριμένα σημεία των κειμένων κατά τη μελέτη τους. Επιπλέον, κατά τη διδασκαλία στοιχείων γραμματικής καλό είναι να χρησιμοποιούνται τα παραπάνω εργαλεία για την επισήμανση των ιδιαίτερων μορφολογικών χαρακτηριστικών. Η διδασκαλία συντακτικών φαινομένων υποβοηθείται από δυνατότητες που παρέχει ο διαδραστικός πίνακας, όπως π.χ. εύκολη μετακίνηση ή αντικατάσταση λέξεων ή φράσεων. Ακόμα, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να δημιουργεί ή να διαχειρίζεται έτοιμα αντικείμενα, γεγονός που διευκολύνει τις πολλαπλές αναπαραστάσεις του περιεχομένου του θέματος που μελετάται κάθε φορά, ώστε αυτό να προσαρμόζεται στα διαφορετικά προφίλ νοημοσύνης των μαθητών/-τριών και να διευκολύνεται η κατανόησή του. Η οπτικοποίηση της νέας πληροφορίας προσελκύει το ενδιαφέρον των μαθητών/-τριών και βοηθά στην κατανόηση και εμπέδωση της γνώσης.

Ωστόσο, η χρήση του διαδραστικού πίνακα δεν θα πρέπει να περιορίζεται στα παραπάνω, καθώς στην περίπτωση αυτή οι μαθητές/-τριες έχουν τον ρόλο του παθητικού δέκτη της γνώσης. Ο/Η εκπαιδευτικός θα πρέπει να επιδιώκει τη δημιουργική εμπλοκή των μαθητών/-τριών στην παραγωγή της σχολικής γνώσης. Η παιδαγωγική αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχει ο διαδραστικός πίνακας τον καθιστά ένα εργαλείο μάθησης με τους/τις μαθητές/-τριες σε ρόλο δημιουργικό. Για παράδειγμα, κατά τη διαδικασία της μετάφρασης, συστήνεται: α) η χρήση ηλεκτρονικών λεξικών της αρχαίας και της νέας ελληνικής (https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/tools/liddel-scott/index.html, https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/, <https://christikolexiko.academyofathens.gr/index.php/anazitisi>), ώστε οι μαθητές/-τριες να διαπιστώνουν τον ενιαίο χαρακτήρα της ελληνικής γλώσσας, β) η διερεύνηση σε συμφραστικούς πίνακες της χρήσης των λέξεων σε διαφορετικά γλωσσικά περιβάλλοντα (https://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/concordance/index.html) και γ) η διατύπωση της μεταφραστικής εκδοχής του κειμένου, ως αποτέλεσμα ομαδικής ερευνητικής εργασίας των μαθητών/-τριών. Ακόμα, συστήνεται η προβολή πολλαπλών δόκιμων μεταφράσεων παράλληλα με το αρχαίο κείμενο και τη μεταφραστική εκδοχή των μαθητών/-τριών, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα σύγκρισης, κριτικής θεώρησης των διαφορετικών μεταφραστικών εκδοχών (χρήσιμα είναι στη διαδικασία αυτή τα εργαλεία γραφής, επισήμανσης και σχολιασμού). Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές/-τριες ανακαλύπτουν τη σύνδεση μετάφρασης και ερμηνείας.

Επιπλέον, παράλληλα με τη μεταφραστική δοκιμή των μαθητών/-τριών μπορεί να επιχειρείται η συνεργατική κατασκευή ενός νοητικού χάρτη του κειμένου με τη χρήση κατάλληλου εργαλείου (π.χ. mindmap της εφαρμογής e-me draw), ο οποίος να αποτυπώνει τη δομή του κειμένου και επιμέρους πληροφορίες. Στην περίπτωση αυτή η εννοιολογική χαρτογράφηση με τη βοήθεια του διαδραστικού πίνακα αξιοποιείται ως γνωστικό εργαλείο συνεργατικής οικοδόμησης της γνώσης.

Ειδικότερα, κατά την προσέγγιση αρχαίων ιστορικών κειμένων οι μαθητές/-τριες έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν από κοινού διαδραστικές χρονογραμμές και διαδραστικούς χάρτες με τη βοήθεια κατάλληλων ψηφιακών εργαλείων (βλ. για παράδειγμα τα ψηφιακά εργαλεία h5p *timeline* και *image hotspots* αντίστοιχα, διαθέσιμα στην ενότητα «e-me content» της ψηφιακής εκπαιδευτικής πλατφόρμας e-me: www.e-me.edu.gr). Συστήνεται, επίσης, η διδακτική αξιοποίηση εικονικών περιηγήσεων σε αρχαιολογικά μουσεία και χώρους κατά τη μελέτη των αρχαίων κειμένων, ώστε να διευκολύνεται η κατανόησή τους και κατ' επέκταση η γνωριμία με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό (π.χ. <https://www.namuseum.gr/psifiaki-eikoniki-periigisi-gia-empodizomena-kinitika-atoma-i-atoma-me-provlimata-akois-sto-plaisio-toy-ethnikoy-schedioly-drasis-gia-amea/>, <https://www.acropolisvirtualtour.gr/el.html>). Κατά τη διαδικασία αυτή οι μαθητές/-τριες θα πρέπει να ενθαρρύνονται, ώστε να ανακαλύπτουν και να συνοικοδομούν τη γνώση, ενώ συγχρόνως να εκφράζονται δημιουργικά. Μέσω του διαδραστικού πίνακα η πληροφορία είναι άμεσα διαθέσιμη σε όλη την τάξη, η οποία χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα εργαλεία (π.χ. ψηφιακά εργαλεία h5p, εργαλεία επαυξημένης πραγματικότητας, όπως π.χ. https://artutor.ihu.gr/index_el/) και τις κατάλληλες πηγές (π.χ. <https://www.searchculture.gr/aggregator/>, <http://collections.culture.gr/>)

<https://nam.culture.gr/>), με τη σωστή οργάνωση και την υποστήριξη του/της εκπαιδευτικού μπορεί να λειτουργήσει ως ερευνητική ομάδα με στόχο όχι μόνο την ανακάλυψη της γνώσης, αλλά και τη δημιουργία πρωτότυπου ψηφιακού υλικού (π.χ. δημιουργία ψηφιακού μουσείου, εικονικής περιήγησης, podcast κ.ά.). Το υλικό αυτό υπάρχει η δυνατότητα να τεθεί στη διάθεση της ευρύτερης μαθητικής κοινότητας (π.χ. μέσω κυψελών στην ψηφιακή εκπαιδευτική πλατφόρμα e-me: www.e-me.edu.gr), να τροποποιηθεί και να εμπλουτιστεί. Με τον τρόπο αυτό η εργασία των μαθητών/-τριών ξεφεύγει από τα στενά όρια της τάξης και αποκτά νόημα για το σύνολο της μαθητικής κοινότητας, η οποία μαθαίνει να λειτουργεί ως ένα εργαστήριο μάθησης και συμπαραγωγής της γνώσης.